

Hyvinvointikertomus 2025

Vanhusneuvosto 29.4.2026
Vammaisneuvosto 5.5.2026
Hyvinvointityön johtoryhmä 26.5.2026
Kunnanhallitus 11.5.2026
Kunnanvaltuusto 15.6.2026

TIIVISTELMÄ

Hyvinvointikertomus 2025 kokoaa tiedot Karstulan väestön hyvinvoinnin kehityksestä ja arvioi, miten hyvinvointisuunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet ovat toteutuneet. Tarkastelu tukee hyvinvointityön suunnittelua ja tiedolla johtamista.

Johtopäätöksissä korostuvat erityisesti lasten ja nuorten hyvinvoinnin vahvistaminen, nuorten mielenterveyden tukeminen sekä koulukiusaamisen ehkäisy pitkäjänteisillä toimintamalleilla.

Lisäksi painotetaan harrastusmahdollisuuksien turvaamista ja hyvinvoinnin edistämisen huomioimista kaikessa päätöksenteossa.

Osallisuuden näkökulmasta keskeistä on vahvistaa kuntalaisten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa sekä huolehtia yhdenvertaisista osallistumisen kanavista eri ikä- ja väestöryhmille. Turvallisuuden osalta painottuvat arjen turvallisuutta lisäävät ratkaisut sekä turvallisen ja viihtyisän asuin- ja elinympäristön kehittäminen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

SISÄLLYSLUETTELO

VÄESTÖN HYVINVOINTI.....	2
Johdanto.....	2
Karstulan kuntastrategia 2022-2025.....	2
Hyvinvoinnin edistäminen kunnassa	3
Avainlukuja Karstulasta.....	4
Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi	4
TEA-viisarin osoittama terveyden edistämisen kehitys Karstulassa	5
Hyte-kerroin	6
Hyte-kerroin indikaattorit.....	7
Terveelliset elämäntavat.....	9
Osallisuus	12
Kotoutuminen Karstulassa	13
Kulttuurihyvinvointi.....	14
Mielenhyvinvointi.....	16
Turvallinen ja viihtyisä asuin- ja elinympäristö.....	17
Johtopäätökset.....	18
Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat.....	19
HYVINVOINTISUUNNITELMA 2026-2029	20
LIITTEET	24
Hyvinvointityön vuosikello	24
Kuntakortti, Karstula (Hyvaks)	25

VÄESTÖN HYVINVOINTI

JOHDANTO

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kunnan lakisääteinen tehtävä, jota toteutetaan osana kunnan arjen toimintaa sekä monialaisessa ja poikkihallinnollisessa yhteistyössä eri verkostoissa. Toiminnan tavoitteena on tukea asukkaiden mahdollisuuksia ylläpitää ja parantaa hyvinvointiaan ja terveyttään sekä vahvistaa osallisuutta, työ- ja toimintakykyä eri elämäntilanteissa.

Hyvinvointiin ja terveyteen voidaan vaikuttaa huolehtimalla elinympäristöstä ja olosuhteista, jotka tukevat hyvinvointia ja edistävät terveellisten ja kestävien valintojen tekemistä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä toteutetaan yhteistyössä kunnan eri toimialojen, paikallisten yhdistysten ja järjestöjen, seurakuntien, yritysten sekä Keski-Suomen hyvinvointialueen kanssa.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintaa ohjaavat kunnan hyvinvointisuunnitelmassa asetetut tavoitteet ja toimenpiteet sekä hyvinvointityölle laadittu vuosikello, joka tukee suunnitelmallista ja tavoitteellista toteutusta.

Kunta seuraa ja arvioi säännöllisesti asukkaidensa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä eri väestöryhmissä. Lisäksi tarkastellaan, miten kunnan palveluissa toteutetut toimenpiteet vastaavat kuntalaisten tunnistettuihin hyvinvointitarpeisiin. Kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä sekä toteutetuista hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpiteistä raportoidaan valtuustolle vuosittain. Lisäksi kerran valtuustokaudessa laaditaan laajempi hyvinvointikertomus, jossa arvioidaan hyvinvoinnin ja terveyden kehitystä pitkällä aikavälillä.

KARSTULAN KUNTASTRATEGIA 2022-2025

Karstulan kuntastrategia 2022-2025 jakaantuu arvoihin, visioon, sekä neljään keihäänkärkeen, keihäänkärkien tavoitteisiin ja tavoitteiden toteuttamiseksi laadittuihin toimenpiteisiin.

Yksi keihäänkärjistä on Hyvinvoiva Karstula. Toimenpiteissä luvataan, että kunta osallistaa kuntalaisia kunnan kehittämiseen, sekä panostaa kaikkien kuntalaisten hyvinvointiin ja vahvistaa harrastamisen edellytyksiä.

Karstulan kuntastrategia 2022-2025 [Kuntastrategia 2022-2025 - Karstula](#)

Työ uuden kuntastrategian laatimiseksi on aloitettu vuonna 2025 ja se valmistuu vuoden 2026 aikana.

HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN KUNNASSA

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kunnille laissa säädetty, koko kunnan toimintaa läpileikkaava perustehtävä. Sen tavoitteena on vahvistaa kuntalaisten hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä sekä ehkäistä erilaisten ongelmien syntymistä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on pitkäjänteistä ja ennakoivaa työtä, joka tukee kuntalaisten hyvää arkea, itsenäistä selviytymistä ja osallisuutta sekä vähentää raskaampien palveluiden tarvetta.

Hyvinvointi ymmärretään laajasti kokonaisvaltaisena ilmiönä, joka koostuu fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista sekä mahdollisuuksista elää turvallista, mielekästä ja yhteisöllistä elämää. Kunnalla on keskeinen rooli hyvinvointia tukevien elinolosuhteiden ja rakenteiden luomisessa. Tähän sisältyvät muun muassa saavutettavat palvelut, toimiva ja viihtyisä elinympäristö, mahdollisuudet liikkumiseen, kulttuuriin ja vapaa-ajan toimintaan sekä kuntalaisten osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyö perustuu kunnan strategiaan linjauksiin, suunnitelmalliseen yhteistyöhön sekä toiminnan jatkuvaan seurantaan ja arviointiin. Kunnan velvollisuutena on seurata asukkaidensa hyvinvoinnin ja terveyden tilaa, tunnistaa niihin vaikuttavat tekijät eri väestöryhmissä sekä arvioida toteutettujen toimenpiteiden vaikuttavuutta. Ajantasainen ja monipuolinen hyvinvointitieto muodostaa perustan päätöksenteolle ja palvelujen kehittämiseksi siten, että ne vastaavat mahdollisimman hyvin kuntalaisten tunnistettuihin tarpeisiin.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen toteutuu käytännössä poikkihallinnollisena ja monialaisena yhteistyönä. Työtä tehdään kunnan eri toimialojen yhteisenä tehtävänä, ja sitä koordinoidaan hyvinvointiryhmässä yhteistyössä hyvinvointialueen, järjestöjen, seurojen, yritysten ja muiden paikallisten toimijoiden kanssa. Verkostomainen toimintatapa mahdollistaa osaamisen, resurssien ja tiedon yhdistämisen sekä tukee kokonaisvaltaisten ja vaikuttavien palvelukokonaisuuksien rakentamista.

Erityisesti pienissä kunnissa yhteistyön sujuvuus, selkeä vastuunjako ja toimiva koordinaatio ovat keskeisiä tekijöitä kuntalaisten hyvinvointia tukevien ratkaisujen toteuttamisessa. Yhteistyön avulla voidaan tunnistaa paikallisia vahvuuksia, hyödyntää kolmannen sektorin ja vapaaehtoistoiminnan osaamista sekä vahvistaa kuntalaisten osallisuutta ja osallistumismahdollisuuksia.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen edellyttää sekä strategista ohjausta että konkreettisia, arjessa näkyviä toimia. Pitkäjänteinen ja suunnitelmallinen kehittämistyö vahvistaa asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä sekä tukee samalla kunnan elinvoimaisuutta, vetovoimaa ja kestävästä kehitystä. Hyvinvoivat kuntalaiset ovat toimivan kunnan keskeinen voimavara.

AVAINLUKUJA KARSTULASTA

Avainluku, tiedot vuodelta	Karstula
Väkiluku, 2025	3 514
Väkiluvun muutos edellisestä vuodesta, %, 2025	-1,7
Ale 15-vuotiaita, %, 2025	10,4
15-64-vuotiaita, %, 2025	50
Yli 64-vuotiaita, %, 2025	39,7
Ruotsinkielisiä, %, 2025	0,1
Ulkomaan kansalaisia, %, 2025	2,4
Taajama-aste, %, 2024	51,8
Syntyneiden enemmitys, henkilöä, 2024	-47
Kuntien välistä muuttovoittoa/-tappiota, henkilöä, 2024	0
Perheitä, 2024	1 009
Asuntokuntia, 2024	1 843
Rivi- ja pientaloissa asuvia asuntokuntia, %, 2024	92,7
Vuokra-asunnoissa asuvia asuntokuntia, %, 2024	19
Vähintään toisen asteen tutkinnon suorittaneita, 15 vuotta täyttäneistä, %, 2024	69,9
Korkea-asteen tutkinnon suorittaneita, osuus 15 vuotta täyttäneistä, %, 2024	21,5
Taloudellinen huoltosuhde, 2024	185,2
Työpaikkaomavaraisuus, 2023	97,3
Alueella asuva työllinen työvoima, 2024	1 253
Asuinkunnassaan työssäkäyviä, osuus työllisistä, %, 2023	70,3
Työttömien osuus työvoimasta, %, 2024	12,1
Eläkeläisten osuus väestöstä, %, 2024	42,2
Alueella olevia työpaikkoja, 2023	1 230
Alkutuotannon työpaikkojen osuus, %, 2023	16,5
Jalostuksen työpaikkojen osuus, %, 2023	32
Palvelujen työpaikkojen osuus, %, 2023	50,2

INDIKAATTORIEN JA MUUN TIEDON OSOITTAMA HYVINVOINTI

Hyvinvointisuunnitelmaan 2023-2025 on valittu viisi hyvinvoinnin painopistealuetta. Näitä painopistealueita on nyt tarkasteltu tehtyjen toimenpiteiden ja eri indikaattoritietojen mukaan.

1. Terveelliset elämäntavat
2. Osallisuus
3. Kulttuurihyvinvointi
4. Mielenhyvinvointi
5. Turvallinen ja viihtyisä asuin- ja elinympäristö

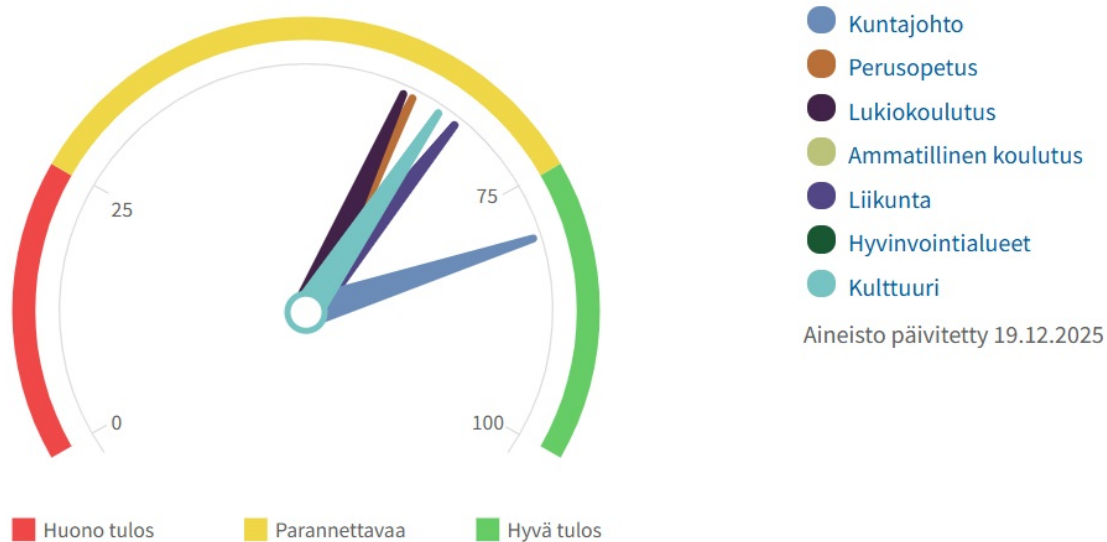

TEA-VIISARIN OSOITTAMA TERVEYDEN EDISTÄMISEN KEHITYS KARSTULASSA

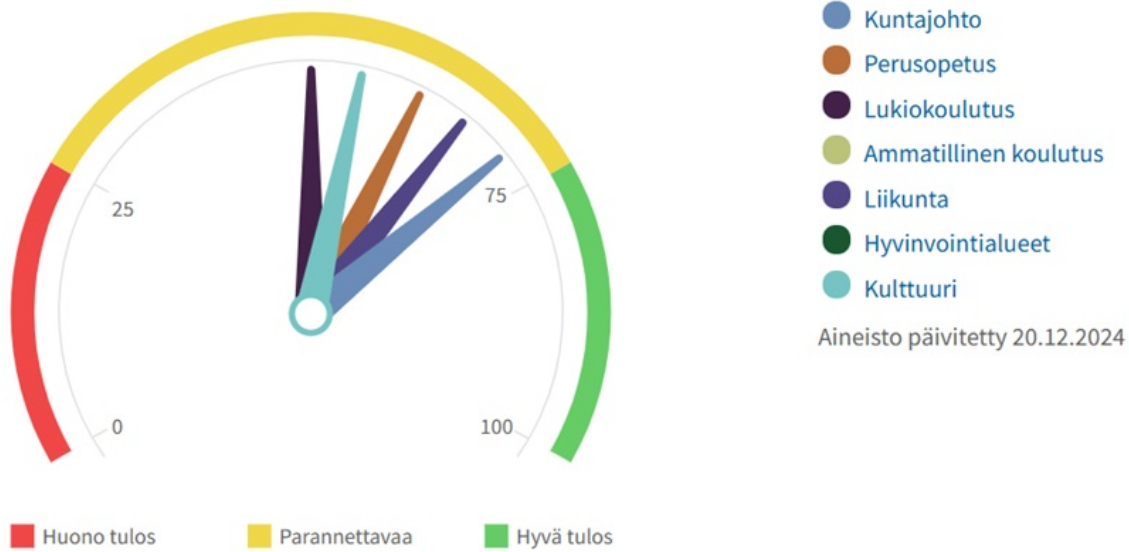
Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on koko kunnan palvelukeskuksia koskeva perustehtävä, jota toteutetaan poikkihallinnollisesti eri toimialojen yhteistyönä. Kunnan tehtävänä on seurata asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä, raportoida niissä tapahtuvista muutoksista sekä suunnitella ja kehittää palveluja ja toimintaa siten, että ne tukevat kuntalaisten hyvinvointia ja toimintakykyä.

TEA-viisari on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ylläpitämä vertailutietojärjestelmä, joka kuvaa kuntien ja hyvinvointialueiden terveydenedistämisaktiivisuutta. TEA-viisari tuottaa vertailukelpoista ja pisteytettyä tietoa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteista, toimintatavoista ja johtamisesta. Järjestelmä tukee kehittämistyötä sekä mahdollistaa kuntien välisen vertailun ja toiminnan arvioinnin osana päätöksentekoa.

Kaikki sektorit : Karstula 2025

Kaikki sektorit : Karstula 2024

Pisteet	2025	2024	2023
Kaikki sektorit	66	63	58
Kuntajohto	80	..	71
Perusopetus	..	..	61
Lukiokoulutus	..	60	..
Ammatillinen koulutus	..	..	..
Liikunta	..	66	..
Hyvinvointialueet	..	..	..
Kulttuuri	64	..	55

TEA-viisarin kokoamat tiedot kuvaavat kunnan terveyden edistämisen aktiivisuutta eli kunnan toimintaa asukkaidensa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Pistemäärä kuvaa, miten hyvin terveyden edistäminen toteutuu kunnassa. Pistemäärä 100 tarkoittaa, että toiminta on kaikilta osin oletetun hyvän käytännön ja hyvän laadun mukaista.

Kaikissa TEA-viisarin Karstulan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tilaa kuvaavissa luvuissa on edelleen parannettavaa, mutta selvää parannusta luvuissa on kuitenkin nähtävissä.

Tietoa kerätään eri sektoreilta eri vuosina. Siksi kaikilta sektoreilta ei ole saatavilla viime vuoden tuloksia.

HYTE-KERROIN

HYTE-kerroin on hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kannustin, jonka perusteella osa kunnille ja hyvinvointialueille myönnettävästä valtion rahoituksesta määräytyy. Rahoituksen määrä kytkeytyy siihen, miten aktiivisesti, suunnitelmallisesti ja vaikuttavasti kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä. Laadukkaasta ja tuloksellisesta hyvinvointityöstä palkitseminen on perusteltua, sillä hyvinvoiva väestö on elinvoimaisen kunnan ja hyvinvointialueen keskeinen edellytys.

HYTE-kerrointa on seurattu vuodesta 2018 alkaen. Tuolloin Karstulan HYTE-kerroin oli 7,8. Sen jälkeen kerroin on noussut systemaattisesti, ja vuonna 2025 Karstulan HYTE-kerroin oli 21,6, mikä on

tarkastelujakson korkein arvo. Kehitys osoittaa, että Karstulassa on tehty pitkäjänteistä, suunnitelmallista ja tavoitteellista hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä. Kuntalaisten hyvinvoinnin vahvistaminen on ollut kunnassa selkeä ja johdonmukainen painopiste jo usean vuoden ajan.

		2024	2025
HYTE-kerroin euroa / asukasinfo	Hankasalmi	18,2	17,5
	Karstula	19,2	21,6
Prosessi-indikaattoreiden keskiarvo (HYTE-kerroin)	Hankasalmi	67	67
	Karstula	80	87
Tulosindikaattoreiden keskiarvo (HYTE-kerroin)	Hankasalmi	51	47
	Karstula	44	54

HYTE-KERROIN INDIKAATTORIT

Kunnan hyte-kertoimeen vaikuttaa 6 tulosindikaattoria ja 15 prosessi-indikaattoria.

Tulosindikaattorit kuvaavat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tuloksellisuutta väestötasolla. Niiden avulla seurataan muutosta. Kunkin tulosindikaattorin osalta muutos lasketaan vertaamalla kahta viimeisintä käytettävissä olevaa vuotta ja muodostamalla näiden välinen erotus.

Pisteytys perustuu kuntien väliseen vertailuun: kaikkien kuntien suurin erotus määrittää arvon, jolla tulosindikaattorista saa 100 pistettä, ja pienin erotus määrittää arvon, jolla tulosindikaattorista saa 0 pistettä. Muut pistemäärät sijoittuvat 0–100 pisteen välille sen mukaan, mihin kohtaan kuntakohtainen erotus asettuu kaikkien kuntien erotusten vaihteluvälillä.

Tulosindikaattori	2023	2024	2025
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä, skaalattu HYTE-indikaattori	73	25	100
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori	50	50	66
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori	48	56	36
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori	59	7	61
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori	46	83	5

Ylipaino, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori	42	42	-
---	----	----	---

Prosessi-indikaattorit kuvaavat kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteita, voimavaroja ja käytännön toimenpiteitä. Niiden avulla arvioidaan nykytilannetta ja sitä, miten suunnitelmallisesti työtä kunnassa tehdään. Indikaattoreita on riittävästi, jotta toimintaa voidaan tarkastella kokonaisuutena ja eri näkökulmista.

Indikaattori	2023	2024	2025
Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä	100	100	-
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit	100	100	-
Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus	100	100	-
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa	100	100	-

Prosessi-indikaattori	2020	2024	2025
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	100	100	100
Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen	0	0	100
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille	0	100	100
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä	100	100	100
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä	100	100	100
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen	100	100	100

Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa	0	100	100
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakoarviointiin	0	0	0
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa	100	100	-
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista	100	100	100

Yllä esitetyt tilastot osoittavat, että Karstulassa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen prosessit ovat pääosin kunnossa. Kunnan rakenteet, toimintamallit ja johtaminen tukevat hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä suunnitelmallisesti ja kattavasti. Sen sijaan tulosindikaattoreiden osalta on edelleen tunnistettavissa selkeitä kehittämistarpeita, sillä ne mittaavat väestötasolla tapahtuvaa muutosta, joka usein realisoituu viiveellä.

On myös huomioitava, että HYTE-kertoimeen vaikuttavat indikaattorit voivat vaihdella vuosittain, ja mittareissa tarkastellaan ennen kaikkea muutoksen suuntaa ja nopeutta suhteessa muihin kuntiin, ei pelkästään hyvinvoinnin ja terveyden tasoa. Tästä syystä tulosindikaattorit edellyttävät pitkäjänteistä ja johdonmukaista työtä, jotta toimenpiteiden vaikutukset näkyvät viiveellä tilastollisina parannuksina.

TERVEELLISET ELÄMÄNTAVAT

Terveellisten elämäntapojen tavoitteiksi on hyvinvointisuunnitelmassa asetettu 1) terveyttä edistävä ravinto, 2) liikkumisen ja liikunnan lisääminen sekä 3) päihtetön elämä.

Tarkasteltavaksi valittu mittari: Ruokailusuositusten mukaiset elintapojen (aamupalan ja koululounaan syöminen) toteutuminen aikaisempaa tasoa paremmin

Tulos: Yläkouluikäisten osalta sekä aamupalan että koululounaan syömisessä on tapahtunut parannusta, 4–5 luokkalaisten osalta taas aamupalan päivittäisessä syömisessä on tapahtunut hivenen heikennystä. Lukion tuloksia ei ole saatavilla pienen otannan vuoksi.

		2023	2025
Ei syö aamupalaa joka arkipäivä, % 4. ja 5. luokan oppilaista	Koko maa	30	29
	Karstula	31	35
Ei syö aamupalaa joka arkipäivä, % 8. ja 9. luokan oppilaista	Koko maa	42	45
	Karstula	45	31
Ei syö koululounasta päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista	Koko maa	38	44
	Karstula	71	43

Tarkasteltavaksi valittu mittari: Move-mittaustulokset maakunnan keskitasolla.

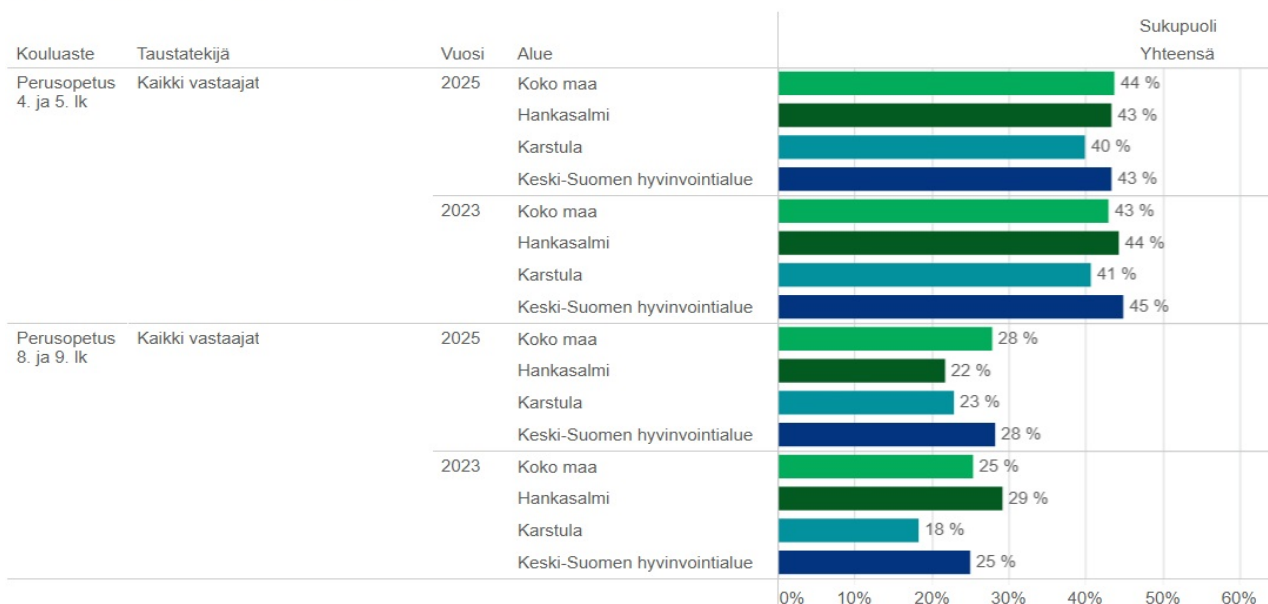
Tulos: Tilastossa tarkastellaan lasten ja nuorten heikkoa fyysistä toimintakykyä. Move! -mittausten mukaan lähes 60 % karstulalaisista 5. luokkalaista lapsista on fyysiseltä toimintakyvyltään heikkoja. 8. luokkalaisten osalta sama % on heikentynyt selvästi ja oli vuonna 2025 62,5 %.

		2024	2025
Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE-mittaus), % 5. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky	Koko maa	35,8	34,6
	Karstula	58,3	58,6
Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE-mittaus), % 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky	Koko maa	40,4	39,6
	Karstula	46,2	62,5

Tarkasteltavaksi valittu mittari: Vähintään tunnin päivässä liikkuvien lasten määrä tulisi olla maakunnan keskitasoa.

Tulos: Tavoitetta ei saavutettu. Maakunnan tasolla vähintään tunnin liikkuvien 4-5 luokkalaisten osuus on 43 % kun Karstulassa se on 40 %. Karstulan 8-9 luokkalaista vähintään tunnin liikkuvien osuus on vain 23 %, kun sama luku maakunnassa on 28 %. Koska ikäluokat ovat pienentyneet, ei erillisiä tyttöjen ja poikien tilastoja ole enää saatavilla. Myöskään Karstulan lukiosta ei tietoja löydy pienen otannan vuoksi.

Vähintään tunnin päivässä liikkuvat

Tarkasteltavaksi valittu mittari: Kansalaisopiston liikuntaryhmiin ja liikuntapalveluiden toimintaan osallistuvien määrän lisääntyminen

Tulos: Kansalaisopiston liikuntakurssit ovat säilyttäneet suosionsa. Vuosittainen vaihtelu on selitettävissä sillä, kuinka paljon opettajia saadaan palkattua ja sitä myöten kursseja tarjolle.

Liikuntapalveluiden ryhmien määrään ja sitä myöten osallistujamäärän kasvuun on vaikuttanut ryhmien maksuttomuus ja Heikin Tuvan liikuntatila, jonne on yksinkertainen ja helppo tulla. Tuolijumppassa on myös ollut etäjumppamahdollisuus. Etäjumppareita on ollut n. 5 hlöä / kausi. Kiinnostus etäjumppaan on selkeästi lisääntynyt.

		2024	2025
Kansalaisopiston liikuntaryhmiin osallistuvien määrän lisääntyminen	Karstula	297	244

		2024	2025
Kunnan liikuntaryhmiin osallistuvien määrän lisääntyminen	Karstula	103	123

Tarkasteltavaksi valittu mittari: Päihteiden käytön mittarit ja päihteiden käytön väheneminen.

Tulos: Nuorten päihteiden käyttö on vähentynyt sekä alkoholin että nikotiinituotteiden osalta.

		2023	2025
Käyttää alkoholia viikoittain, % 8. ja 9. luokan oppilaista	Koko maa	4	3
	Karstula	5	0
Käyttää päivittäin tupakkaa, sähkö tupakkaa, nuuskaa tai nikotiinipusseja, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)	Koko maa	11	10
	Karstula	13	8

Tarkasteltavaksi valittu mittari: Alkoholi juomien myynnin lasku 100 % alkoholin määrä litroina/asukas

Tulos: Alkoholin myynti Karstulassa on hivenen muuta maata pienempää.

		2023	2024
Alkoholi juomien myynti asukasta kohti 100 %:n alkoholina, litraa	Koko maa	6,3	6,1
	Karstula	5,6	5,6

OSALLISUUS

Hyvinvointisuunnitelmassa osallisuuden tavoitteiksi on asetettu, että kuntalaiset ovat aktiivisesti mukana kehittämässä kunnan toimintoja ja että päätöksenteko on avointa ja osallistavaa. Lapsilla ja nuorilla tulee olla vahva kokemus osallisuudesta omissa arkiympäristöissään ja yhteiskunnan jäsenenä. Kaikilla kuntalaisilla tulisi olla mahdollisuus mielekkääseen vapaa-aikaan, harrastuksiin sekä kulttuuri- ja taide-elämyksiin osallistumiseen.

Yhteisöllisyys ja me-henki ovat kunnan voimavara, joka tukee sekä kotoutumista että kuntalaiseksi juurtumista. Kunnassa on aktiiviset ja osallistuvat ikäihmiset.

Karstulaan on laadittu laajan hyvinvointikertomuksen yhteydessä **Me-henkiohjelma**, jonka keskeisenä tavoitteena on lisätä kuntalaisten osallisuutta, vahvistaa yhteisöllisyyttä ja tukea kaikkien kuntalaisten yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua kunnan kehittämiseen.

Tarkasteltavaksi valittu mittari: Vaikuttamistoimielimien toiminnan aktiivisuus

Tulos: Karstulassa toimivia vaikuttamistoimielimiä ovat nuorisovaltuusto, vanhusneuvosto ja vammaisneuvosto. Nämä toimielimet eivät ole kunnan viranomaisia, vaan ne toimivat edustamiensa väestöryhmien osallistumisen ja vaikuttamisen kanavina. Niiden tehtävänä on tuoda esiin kuntalaisten näkökulmia ja vahvistaa eri ikä- ja väestöryhmien osallisuuden rakenteita kunnassa.

Vanhusneuvosto toimii aktiivisesti ja järjestää vuosittain vähintään yhden tapahtuman Vanhusten viikon yhteydessä. Lisäksi neuvosto antaa lausuntoja ja kannanottoja ikäihmisiä koskeviin

ajankohtaisiin asioihin, tukien näin ikääntyneiden hyvinvoinnin edistämistä ja heidän ääntensä kuulumista päätöksenteossa.

Nuorisovaltuusto on aktiivinen toimija ja osallistuu nuorille suunnattujen tapahtumien ja toimintojen järjestämiseen. Nuorisovaltuustolla on edustus kunnanvaltuustossa, kunnanhallituksessa sekä sivistys- ja teknisessä lautakunnassa, mikä vahvistaa nuorten mahdollisuuksia osallistua heitä koskevien asioiden valmisteluun ja päätöksentekoon.

Karstula kuului kevääseen 2025 asti Saarijärven seudun vammaisneuvostoon. Kunta irtaantui seudullisesta toiminnasta ja perusti oman vammaisneuvoston kuntavaalien jälkeen. Uuden neuvoston toiminta käynnistyi syksyllä, ja ensimmäiset toimenpiteet ovat jo valmistelussa. Tämä vahvistaa paikallista vaikuttamisrakennetta ja tukee vammaisten henkilöiden yhdenvertaisia osallistumismahdollisuuksia kunnan toimintaan.

Tarkasteltavaksi valittu mittari: Järjestöavustuksiin käytetty rahasumma

Tulos: Karstulan kunnan strategian tavoitteena on vahvistaa järjestöjen rahoitusta vuosittain. Kuntastrategian päätöksellä jaettavaa summaa kasvatetaan 3 % vuosittain.

		2024	2025
Järjestöavustuksiin käytetty rahasumma	Karstula, €	25900	28820
	Väestö	3573	3515
	€/hlö	7,25	8,20

Tarkasteltavaksi valittu mittari: Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24-vuotiaiden määrän väheneminen

Tulos: Tuloksessa on näkyvissä laskua.

		2023	2024
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	Koko maa	8,2	8,1
	Karstula	11,4	8,5

KOTOUTUMINEN KARSTULASSA

Karstulan kunnassa oli Tilastokeskuksen mukaan vuoden 2025 lopussa vieraskielisiä kuntalaisia 58 henkilöä ja ulkomaan kansalaisia 49 henkilöä. Prosentteina vieraskielisiä kuntalaisia oli Karstulassa 1,6 % ja ulkomaan kansalaisia 1,4 %. Kunnan kokonaisluku oli 3515 henkilöä.

Ulkomaan kansalaisten määrä on lisääntynyt Karstulassa hitaasti, mutta varmasti. Vuonna 2000 vieraskielisiä oli 6, v. 2010 18 henkilöitä ja viime vuonna jo 58 henkilöä. Vieraskielisiä on nykyään hieman enemmän kuin ulkomaan kansalaisia. Tämä johtuu siitä, että osa ulkomaalaistaustaisista on

saanut Suomen kansalaisuuden, mutta säilyttänyt vieraan äidinkielen. Yleisimmät vieraat kielet ovat venäjä, ukraina sekä viro.

Ukrainan sota on jatkunut nyt jo 4 vuotta. Karstulaan tuli tilapäiseen suojeluun heti sodan alettua v. 2022 iso joukko ukrainalaisia. He asettuivat asumaan ensin Karstulan Evankeliselle Opistolle ennen kuin heille saatiin järjestettyä perhekunnittain asunnot kunnasta. Vuoden Suomessa asumisen jälkeen tilapäiseen suojeluun tulleen on ollut mahdollista hakea kotikuntamerkintä. Tällä hetkellä kotikuntamerkinnän hakeneita ukrainalaisia asuu Karstulassa n. 40 henkilöä. Kunnassamme asuu lisäksi sellaisia henkilöitä, jotka eivät näy tilastoissa, koska he ovat vielä vastaanottokeskuksen asiakkuudessa (olleet Suomessa alle 1 vuoden). Tilapäinen suojelu jatkuu näillä näkymin 4.3.2027 saakka

Kotoutuminen Karstulaan on tapahtunut leppoisasti. Uudet kuntaan muuttajat on otettu hyvin vastaan. Kantaväestö on halunnut auttaa sotaa pakoon lähteneitä. Kielen oppimisessa hyvin tärkeässä asemassa on ollut KEO. Kaikki aikuiset ovat halutessaan päässeet heti opiskelemaan suomen kieltä opiston järjestämille kursseille. Kunta on järjestänyt lisäksi kaikille avointa ohjausta ja neuvontaa, jota on käytetty hyvin hyödyksi. Ulkomaalaistaustaisten lasten koulunkäynti sujuu pääasiassa hyvin. Lapset ovat löytäneet ystäviä sekä mieleisiä harrastuksia.

KULTTUURIHYVINVOINTI

Kulttuurihyvinvointi tukee ihmisten kokonaisvaltaista hyvinvointia ja elämänlaatua. Kulttuuri ja taide tarjoavat merkityksellisiä elämyksiä, vahvistavat yhteisöllisyyttä ja tukevat henkistä jaksamista. Tavoitteena on, että kulttuuripalvelut ovat helposti saavutettavia ja että ne vastaavat eri väestöryhmien tarpeisiin. Kulttuurihyvinvointi on siten tärkeä osa koko yhteisön hyvinvointia.

Karstulan kulttuuripalvelujen tavoitteena on tarjota monimuotoisia ja laadukkaita palveluja, jotka vahvistavat osallisuutta kaikissa väestöryhmissä sekä tukevat asukkaiden elämänlaatua ja kokonaisvaltaista hyvinvointia.

Kulttuuripalvelut tarjoavat kuntalaisille mahdollisuuksia sekä osallistua että tehdä itse. Karstulassa järjestetään monipuolisesti kulttuuritapahtumia ja toimintaa, ja eri-ikäisten kuntalaisten osallistumismahdollisuuksien turvaaminen on keskeinen lähtökohta palvelujen suunnittelussa.

Karstulan kirjasto palvelee laajasti ja laadukkaasti kaikkia kuntalaisia. Kirjasto on ollut koko vuoden 2025 remontissa ja asiakkaita on palveltu väistötiloissa kunnantalo Himmelissä. Karstulan Käsityötao on käsityöharrastajien kohtaamispaikka, joka tarjoaa tuotteiden myynnin lisäksi mahdollisuuden tulla tekemään käsitöitä itse ja asettaa omia käsityötuotteita myymälään myytäväksi.

Tarkasteltavaksi valittu mittari: Kirjaston toiminnan mittarit

Tulos: Koska kirjasto on ollut remontissa, ei vuoden 2025 tilastot välttämättä osoita kirjaston käytön todellista tarvetta tai määrää.

Tarkasteltavaksi valittu mittari: Käsityöalan toiminnan mittarit

Tulos: Toiminnan tulos näyttää kasvaneen kaikkien mittareiden mukaan. Myös myymälän myynti on kasvanut, vaikka myymälän aukioloaika on supistunut 3 pv/viikossa.

		2024	2025
Käsityöalan kausikorttimyynti	1 pv	50	43
	1 vko	4	19
	2 vko	1	13
	1 kk	1	4

	2024	2025
Käsityöalan myymälän hyllypaikka-asiakkaat	62	64
Käsityöalan toritapahtumiin osallistuneet myyjät		25

	2024	2025
Käsityöalan myymälän myynti	27 947,27€	30 757,55€

Tarkasteltavaksi valittu mittari: Kunnan järjestämiin kulttuuripalveluihin osallistuneiden määrän kehitys (lapset ja nuoret, työikäiset, ikääntyneet)

Tarkasteltavaksi valittu mittari: Kulttuuritapahtumien määrä / vuosi

Tulos: Karstulan kunnan kulttuuripalveluiden lisäksi kunnassa kulttuuripalveluita toteuttavat myös muut tahot ja yhdistykset. Näitä on mm. Suojan Elokuvat, kesäteatterit, mieskuoro, yhteislaulutilaisuudet, konsertit, festivaalit ja muut tapahtumat.

		2024	2025
Kunnan järjestämiin kulttuuripalveluihin osallistuneiden määrä (lapset, nuoret, työikäiset, ikääntyneet)	Karstula	3823	4138

		2024	2025
Kulttuuritapahtumien määrä / vuosi yhteenä (arvio)	Karstula	350	350

Yhteensä kulttuuritapahtumia järjestettiin Karstulassa arvioidusti 350 (kaikki järjestäjätahot).

MIELENHYVINVOINTI

Mielenhyvinvointi tarkoittaa yksilön kykyä hallita stressiä, ylläpitää myönteistä asennetta ja kokea elämänsä tasapainoiseksi. Se kattaa psyykkisen ja emotionaalisen hyvinvoinnin sekä voimavarat, joiden avulla arjen haasteista ja elämän muutoksista voidaan selviytyä. Mielenhyvinvointi on keskeinen osa kokonaisvaltaista terveyttä ja sillä on merkittävä vaikutus elämänlaatuun.

Karstulan tavoitteena on, että lapset ja nuoret uskovat tulevaisuuteen ja että kuntalaiset arvostavat sekä itseään että toisiaan. Tavoitteena on vahvistaa kuntalaisten kykyä luoda ja ylläpitää ihmissuhteita sekä mahdollisuuksia kokea elämä mielekkääksi. Mielenhyvinvoinnin vahvistaminen nähdään tärkeänä kaikissa ikäryhmissä.

Tarkasteltavaksi valittu mittari: Mielialaan liittyvän oireilun väheneminen, päihteiden käytön mittarit ja päihteiden käytön väheneminen (kts. terveelliset elämäntavat), terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi kokevien määrän lasku, mahdollisuus keskustella aikuisen kanssa mieltä painavista asioista kokemuksen vahvistuminen

Tulos: Mielialaan liittyvä oireilu lasten ja nuorten osalta on yleistynyt. Kokemus omasta terveydestä ja hyvinvoinnista on yläkoululaisten osalta kasvanut. Keskusteluyhteydet aikuisiin koetaan edelleen huonoiksi, kun hyvinvoinnin näkökulmasta jokaisella tulisi siihen olla mahdollisuus.

		2023	2025
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista	Koko maa	21	22
	Karstula	24	26
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	Koko maa	21	21
	Karstula		

		2023	2025
Koulukiusattu vähintään kerran viikossa, 4. ja 5. luokan oppilaista, %	Koko maa	9	9
	Karstula	6	
Koulukiusattu vähintään kerran viikossa, 8. ja 9. luokan oppilaista, %	Koko maa	8	8
	Karstula	22	18

		2023	2025
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 4. ja 5. luokan oppilaista	Koko maa	11	8
	Karstula	8	10
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista	Koko maa	27	22
	Karstula	31	10

		2023	2025
Mahd. keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista, % 4. ja 5. lk opp.	Koko maa	59	55
	Karstula	65	43
Mahd. keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista, % 8. ja 9. lk opp.	Koko maa	46	49
	Karstula	52	50

Tarkasteltavaksi valittu mittari: Työkyvyttömyys eläkettä mielenterveysperusteisesti saavien 16–24 sekä 25–64-vuotiaiden määrän väheneminen

Tulos: Pientä nousua 25-64-vuotiaiden ryhmässä.

		2023	2024
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 16 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	Koko maa	1,2	1,2
	Karstula	2,5	
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	Koko maa	3,2	3,2
	Karstula	4,4	5,1

TURVALLINEN JA VIIHTYISÄ ASUIN- JA ELINYMPÄRISTÖ

Karstulan kunta edistää tavoitteellisesti turvallista ja viihtyisää asuin- ja elinympäristöä kaikille kuntalaisille. Ennakoiva päätöksenteko ja tiivis yhteistyö eri toimijoiden kesken tukevat toimivia palvelukokonaisuuksia ja vahvistavat kuntalaisten turvallisuutta.

Karstula haluaa olla kunta, jossa on hyvä elää ja asua. Tulevaisuuteen luottavat lapset ja nuoret sekä hyvinvoivat ja itseään arvostavat aikuiset luovat perustan kunnan kestäväälle kehitykselle ja elinvoimalle.

Tarkasteltavaksi valittu mittari: Elinolot ja hyvinvoinnin jakautuminen: Ahtaasti asuvat lapsikunnat, kunnan pienituloisuusaste ja Gini-kerroin

		2023	2024
Ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat, % kaikista lapsiasuntokunnista	Koko maa	28	28,7
	Karstula	30,4	32,7

Asunto on ahtaasti asuttu, jos siinä asuu enemmän kuin yksi henkilö huonetta kohti, kun keittiötä ei lasketa huonelukuun.

		2023	2024
Kunnan yleinen pienituloisuusaste	Koko maa	13,40	13,40
	Karstula	16,70	16,70

Tilasto kuvaa, kuinka suuri osa alueen väestöstä kuuluu kotitalouksiin, joiden tulot jäävät suhteellisen pienituloisuusrajan alapuolelle.

		2023	2024
Gini-kerroin, käytettävissä olevat tulot	Koko maa	27,90	28,60
	Karstula	25,20	24,90

Gini-kerroin kuvaa tarkasteltavan alueen asuntokuntien käytettävissä olevien rahatulojen jakautumista. Gini-kertoimen laskennassa asuntokunnan käytettävissä oleva rahatulo jaetaan asuntokunnan kulutusyksikköluvulla. Gini-kerroin on yksi yleisimmin käytetyistä tuloerojen mittareista. Mitä suuremman arvon Gini-kerroin saa, sitä epätasaisempi tulonjako on.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Karstulassa hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen on vakiintunut osaksi kunnan arjen toimintaa ja johtamista. Kunta on sitoutunut edistämään asukkaidensa elämänlaatua monin keinoin, ja käytännön toteutuksessa on nähtävissä sekä toimivia rakenteita että kehittämiskohteita. TEA-viisarin tulokset osoittavat, että pienilläkin, oikein kohdennetuilla toimenpiteillä pisteitä voidaan parantaa kaikilla osa-alueilla. Tämä on kunnalle merkityksellistä myös rahoituksen näkökulmasta, sillä TEA-viisarin kehitys heijastuu HYTE-kertoimeen, joka vaikuttaa valtionosuuden määräytymiseen asukasta kohden.

Kehittämistyössä korostuvat erityisesti lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvät kysymykset. Nuorten mielenterveyden haasteet edellyttävät pitkäjänteistä työtä, selkeää vastuunjakoa ja pysyviä resursseja. Palveluiden saatavuus ja varhainen tuki ovat avainasemassa, jotta oireiluun voidaan puuttua ajoissa ja ehkäistä ongelmien kasautumista. Samalla on tärkeää seurata nuorten asenteita ja käyttäytymistä, sillä hyväksyvän suhtautumisen lisääntyminen päihteisiin on huolenaihe.

Lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien tukeminen on keskeinen keino vahvistaa hyvinvointia, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Harrastukset tarjoavat arkeen mielekästä tekemistä, sosiaalisia suhteita ja turvallisia aikuisia, ja ne voivat toimia myös ennaltaehkäisevänä tukena. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista tulee seurata suunnitelmallisesti ja tuoda havainnot osaksi kunnan johtamista ja talousarviovalmistelua.

Indikaattorit ja tilastot voivat yksittäisinä lukuina antaa osin heikon kuvan tilanteesta. Arvioinnissa on kuitenkin huomioitava, että hyvinvointityön vaikutukset näkyvät mittareissa usein viiveellä ja että kunnassa tehdään jatkuvasti hyvinvointia edistäviä toimenpiteitä eri toimialoilla. Useiden mittareiden tavoitteet on jo saavutettu, mikä näkyy toimenpiteiden arvioinnissa myönteisenä kehityksenä. Jatkuva seuranta ja tulosten systemaattinen hyödyntäminen tukevat sitä, että kehittämistoimet kohdistuvat oikeisiin asioihin.

Syksyllä 2025 laadittuun hyvinvointisuunnitelmaan on määritelty pitkän aikavälin tavoitteet sekä seurannan käytännöt, jotta hyvinvoinnin kehitystä voidaan mitata luotettavasti ja kehittämistyötä

kohdentaa valituille painopisteille. Resurssien suuntaaminen selkeästi valittuihin kokonaisuuksiin vahvistaa kunnan kykyä vastata asukkaiden tarpeisiin ja tukea samalla kunnan elinvoimaa.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on koko kunnan läpileikkaava tehtävä, ei erillinen kokonaisuus tai yksittäisten toimijoiden vastuulla oleva työ tai tehtävä. **Kaikella kunnassa tehtävällä päätöksenteolla on suora vaikutus kuntalaisten hyvinvointiin, ja siksi hyvinvointi- ja terveystieteiden tulee huomioida valmistelussa ja päätöksissä johdonmukaisesti.**

HYVINVOINNIN EDISTÄMISEN ERILLISOHJELMAT JA -SUUNNITELMAT

Hyvinvointisuunnitelma 2026-2029

[Hyvinvointisuunnitelma 2026-2029](#)

Keski-Suomen Hyvinvointialueen alueellinen hyvinvointisuunnitelma 2024-2025

[Alueellinen hyvinvointisuunnitelma 2024-2025.pdf](#)

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2024-2027

[Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2024-2027 - Karstula](#)

Toimintamalli koulukiusaamisen ehkäisyyn

[Toimintamalli koulukiusaamisen ehkäisyyn](#)

Ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelma 2025-28

[Ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelma 2025-2028](#)

Kotoutumisohjelma

[Kotoutumisohjelma](#)

Liikkumissuunnitelma

[Liikkumissuunnitelma](#)

Me-henki -ohjelma

[Me-henki](#)

Hyvinvointisuunnitelma määrittelee hyvinvointityön tavoitteet ja toimenpiteet tietyllä aikavälillä. Hyvinvointisuunnitelma on laadittu vuoden 2025 aikana valtuustokaudelle 2026-2029 uuden kuntastrategian valmistelun linjojen mukaisesti. Osana hyvinvointityötä kunta sitoutuu valittujen hyvinvoinnin painopisteiden kehittämiseen ja myös osoittaa siihen talousarviossa tarvittavat määrärahat.

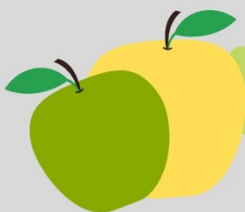

KARSTULA

Hyvinvointisuunnitelma 2026-2029

Hyvinvoinnin keihäänkärjet

Terveelliset elämäntavat

Hyvä arki

Mielenhyvinvointi

Turvallisuus

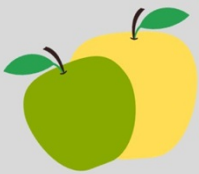
TERVEELLISET ELÄMÄNTAVAT

Hyvinvointisuunnitelmassa korostetaan **terveellisten elämäntapojen merkitystä kuntalaisten hyvinvoinnin perustana**, jossa keskeisinä osa-alueina ovat ravitseminen, liikunta ja päihteettömyys. Näihin liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet on määritelty konkreettisesti ja mitattavasti.

Kunta sitoutuu mahdollistamaan **ravitsemussuositusten** mukaisen ruokailun kaikissa ikäluokissa ja noudattamaan maakunnallisia tavoitteita. Yhdessä syömiseen kannustetaan ja suositellaan, että terveyttä edistävä lämmin ateria toteutuu päivittäin. Ravitsemussuunnitelma ja ruokakasvatus jalkautetaan ja vakiinnutetaan osaksi palvelukeskusten toimintaa.

Kaikenlaisen **aktiivisuuden ja liikunnan edistäminen** on tärkeää. Karstulassa halutaan, että lapset liikkuvat ja leikkivät, nuoret innostuvat liikunnasta ja liikkuminen lisääntyy kaikissa ikäryhmissä. Monipuoliset liikuntamahdollisuudet ja liikkumiseen kannustava ympäristö ovat keskeisiä. Lasten ja nuorten vapaa-ajan liikuntaa tuetaan, ja liikuntapalveluita kehitetään vastaamaan eri ikäisten tarpeita.

Päihteettömyys on tärkeä osa turvallista ja terveellistä elämää. Tavoitteena on vähentää päihteiden käytöstä johtuvia terveys- ja turvallisuushaittoja sekä vahvistaa päihteettömyyttä arvostavaa asenneilmapiiriä. Ehkäisevästä päihdetyöstä ja päihdepalveluista tiedotetaan ja matalan kynnyksen toimintaa sekä vertaistukea kehitetään.

HYVÄ ARKI

Hyvän arjen edistäminen on suunnitelman yksi keskeisimmistä tavoitteista. Suunnitelmassa korostetaan kuntalaisten aktiivista osallistumista, yhteisöllisyyttä, palveluiden saavutettavuutta sekä **arjen palveluiden** sujuvuutta ja niiden kehittämistä. Erityisesti lapsille ja nuorille halutaan tarjota vahva kokemus **osallisuudesta** omissa arkiympäristöissään ja yhteiskunnan jäseninä.

Kaikille kuntalaisille pyritään mahdollistamaan **mielekäs vapaa-aika**, harrastaminen sekä **kulttuurielämyksiin osallistuminen**. Ikäihmisten aktiivisuutta ja digitaalisia taitoja tuetaan. **Yhteisöllisyys** sekä me-henki nähdään voimavarana, joka auttaa myös uusien asukkaiden **kotoutumisessa** kuntaan.

Kunta mahdollistaa erilaisia **tapahtumia**, joissa eri-ikäiset kuntalaiset voivat kohdata toisiaan. Heikin Tuvan toimintaa kehitetään edelleen matalan kynnyksen kohtaamispaikkana. Karstulan monimuotoiset kulttuuripalvelut, tukevat kaikkien väestöryhmien yhdenvertaista toimijuutta ja osallisuutta sekä parantavat elämänlaatua ja kokonaisvaltaista hyvinvointia.

Kulttuurin, liikunnan, nuorisopalveluiden, **kansalaisopiston** ja vapaan sivistystyön yhteistyötä tiivistetään sekä kehitetään kaikenikäisten kuntalaisten **harrastustoimintaa**. **Kirjaston** sekä **Käsityöalan** toimintaa ja palveluita kehitetään.

Lasten ja nuorten osallistumisen mahdollisuudet turvataan heitä koskevissa asioissa. Perheiden sekä varhaiskasvatuksen ja koulun välistä yhteistyötä edistetään.

Työllisyyden edistämisessä tehdään joustavaa yhteistyötä paikallisten yritysten, työnantajien, järjestöjen ja hyvinvointialueen sekä työllisyyspalveluiden kanssa.

Palveluiden saatavuus ja saavutettavuus varmistetaan parantamalla **tiedottamista ja viestintää**. Hanketoiminnan resursseja vahvistetaan ja järjestöjen toimintaa tuetaan. Heikin Tuvan toiminnan turvaamiseen ja kehittämiseen varataan tarvittavat resurssit. Kuntalaisten **osallistumisen mahdollisuuksia kasvatetaan** esim. kuntalaisiltojen ja kyselyjen avulla.

MIELENHYVINVOINTI

Mielenhyvinvoinnin edistäminen on tärkeää kaikissa ikäluokissa ja se vaatii monialaista yhteistyötä sekä pitkäjänteisiä toimenpiteitä. Erityisesti lasten ja nuorten mielialaan liittyvä oireilu, kuten **ahdistuneisuus ja masennusoireet** ovat yleistyneet. Samalla **koulukiusaamisen** kokemukset, **koulupudokkuus** sekä **väkivallan ja häirinnän kokemukset** ovat lisääntyneet. Haasteet ovat merkittäviä ja vaativat jatkuvaa huomiota.

Mielenhyvinvoinnin edistämiseksi tehdään työtä monella tasolla. Peruskoulun ja lukion lisäksi nuorisopalvelut ja nuorten työpajatoiminta ovat keskeisiä toimijoita.

Matalan kynnyksen palveluita kehitetään, vertaistukea ja ryhmätoimintaa lisätään sekä perheitä ja vanhemmuutta tuetaan.

Kunnan ja hyvinvointialueen **yhteistyö** on tärkeää, jotta **palveluketjut ovat sujuvia ja apua on saatavilla oikea-aikaisesti**. Lisäksi panostetaan **ennaltaehkäisevään työhön, tunnetaitojen vahvistamiseen ja yhteisöllisyyden lisäämiseen** kouluissa ja vapaa-ajalla.

Tavoitteena on vähentää mielialaan liittyvää oireilua ja päihteiden käyttöä, lisätä turvallisuuden tunnetta sekä vahvistaa keskusteluyhteyksiä nuorten ja aikuisten välillä.

TURVALLISUUS

Turvallisuus ymmärretään laajana käsitteenä ja se kattaa **fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen turvallisuuden** lisäksi **arjen sujuvuuden** kaikissa ikäryhmissä. Turvallisuuden edistäminen on moniammatillista ja poikkihallinnollista yhteistyötä.

Turvallisuuden edistäminen perustuu **ennakoivaan päätöksentekoon** ja **tiiviseen yhteistyöhön** eri toimijoiden välillä. Kunnan päätöksenteossa huomioidaan turvallisuuteen liittyvät näkökulmat, ja **palveluketjut** pyritään rakentamaan saumattomiksi, jotta kuntalaisten turvallisuuden tunne vahvistuu.

Varhaiskasvatuksessa, koulussa ja nuorisopalveluissa **panostetaan välittävään ja turvalliseen ilmapiiriin**, ja kuntalaisille tarjotaan **riittävästi tietoa** oman turvallisuutensa parantamiseksi ja ennakoimiseksi. **Koulukiusaamiseen puuttumisen toimintamalli** on kuvattu ja otettu käyttöön koulun arjessa. **Turvallisuuskasvatusta vahvistetaan** sekä opetussuunnitelman että varhaiskasvatussuunnitelman puitteissa. Edistetään **liikenneturvallisuutta** ja turvallista koulumatkaa.

Huomioidaan eri ikäisten kuntalaisten **erilaiset tarpeet** ja erityisesti ikääntyneiden mielekäs, toiminnallinen ja turvallinen arki turvataan.

Kunnan toimitilojen ja asuinympäristöjen turvallisuus ja **estettämyys** varmistetaan säännöllisillä vaarojen ja riskien kartoituksilla. Lisäksi turvataan **asioimisen mahdollisuudet** myös sivukylien asukkailla ja lisätään **tiedotusta** asumisen ennakointiin, korjausrakentamiseen ja kotona asumisen mahdollistavaan tekniikkaan liittyen.

Turvallisuuden edistämisen onnistumista seurataan mm. elinolojen ja hyvinvoinnin jakautumisella, lastensuojelun asiakasmäärällä sekä kouluterveyskyselyjen tuloksilla. Myös ikääntyneiden kokemukset väkivallasta ja asumisen turvallisuudesta ovat seurannan kohteina.

Kunnassa on ajantasaiset toimintaohjeet kriisi- ja poikkeustilanteiden varalle sekä toimipistekohtaiset pelastus- ja turvallisuus-suunnitelmat.

Seuranta ja toteutus

Karstulan hyvinvointisuunnitelma tarjoaa selkeät tavoitteet ja konkreettiset toimenpiteet terveellisten elämäntapojen, hyvän arjen, mielenhyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseksi.

Suunnitelman toteutumista seurataan monipuolisilla mittareilla, ja sen onnistuminen edellyttää koko kunnan, hyvinvointialueen, yksilöiden, perheiden ja järjestöjen yhteistyötä.

Hyvinvointisuunnitelma toimii keskeisenä strategisena työkaluna, jonka avulla asetetaan tavoitteet ja seurataan toimenpiteiden vaikuttavuutta ajantasaisen tilannekuvan pohjalta.

Hyvinvointisuunnitelma tarjoaa selkeät tavoitteet ja konkreettiset toimenpiteet terveellisten elämäntapojen ja hyvän arjen edistämiseen.

Mielenhyvinvoinnin edistäminen nähdään laaja-alaisena ja jatkuvana prosessina, jossa tavoitteena on vähentää mielialaan liittyvää oireilua ja päihteiden käyttöä, lisätä turvallisuuden tunnetta sekä vahvistaa keskusteluyhteyksiä nuorten ja aikuisten välillä.

Turvallisuustyö Karstulassa perustuu ennakointiin, yhteistyöhön ja kuntalaisten tarpeiden huomioimiseen. Sen tavoitteena on luoda turvallinen, viihtyisä ja hyvinvoiva elinympäristö kaikille kuntalaisille.

Karstula – Kuntakortti

Painopistealueet

- Terveelliset elintavat kaikissa ikäryhmissä
- Osallisuus
- Kulttuuriryhvinvointi
- Mielenhyvinvointi
- Turvallinen ja viihtyisä asuin- ja elinympäristö

Hyvät palvelut ja vireä yritystoiminta	Karstula	HVA/ Koko maa
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä 2023	1,2	2,7 / 2,4
Hyvät oppilashuollon palvelut ja yhteistyö		
Pitkäjännitteinen työ hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä	100	81/70
Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelun kouluruoikaalusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä, % alueen koulusta (2022)		
Hyvät resurssit yhte-työssä		
Yksinasuvat 75 vuotta täytäneet, % vastaavanikäisestä asuntoväestöstä (2023)	40,9	45,0 / 45,3
Aktiivinen kolmas sektori		

Haasteet

Pienituloisuus aste ja matala koulutustaso.	Karstula	HVA/ Koko maa
Työkyvyttömyysindeksi ikävakioitu (2022)	131,7	108,3 / 100,0
Sote-palveluiden saatavuus	159,1	97,0 / 91,8
Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut potilaat / 10 000 asukasta (2023)		
Kuntatalouden haasteet	23,6	16,5 / 14,7
Syrjäytyneisissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalvelus) olevat 18 - 24-vuotiaat, % vastaavanikäisistä (2022)		
Terveysten, hyvinvoinnin ja osallisuuden polarisaatio	58,1	34,4 / 37,0 37,9 / 40,1
Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVEI-mittaus), % 5. ja 8. luokan oppilasta, joilla heikko fyysinen toimintakyky (2023)		
Nuorten määrän väheneminen ja nuorten mielialaan liittyvän oireilun lisääntyminen	71,2	33,0 / 38,0 32,2 / 38,8 22,5 / 31,4
Ei syö koululounasta päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilasta, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2023)		
Liikkumattomuus kaikissa ikäryhmissä	59	70/72
Liikunnan edistäminen kunnissa – TEA, pistemäärä 2022		